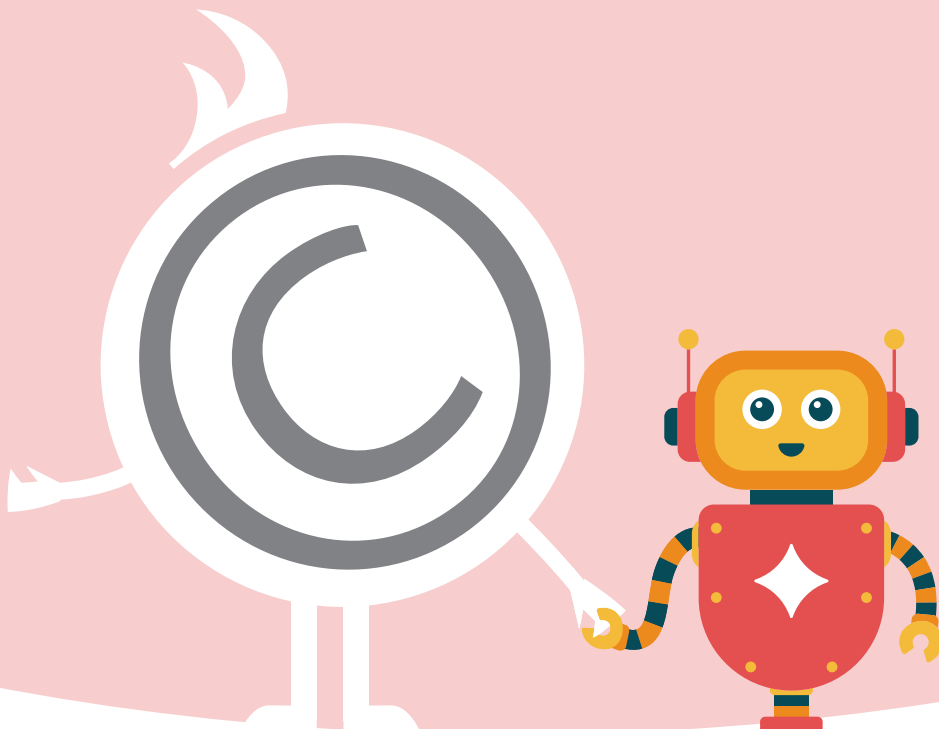

Artificiell intelligens och upphovsrätten

Uppgifter för årskurs 8–9

Uppgift 1: Att använda AI i skolarbetet

I den här uppgiften ska du reflektera över användningen av AI i ditt eget skolarbete, till exempel när du skriver en uppsats. Svara på frågorna och motivera dina svar.

1. Du ber AI att skriva en uppsats åt dig. Vems arbete är uppsatsen och varför?

2. Kan du lämna in en uppsats skriven av AI som ditt eget arbete, om du inte berättar för läraren om användningen av AI? Motivera.

3. I vilka situationer kan användning av AI stödja lärandet? Ge två exempel.

1.

2.

4. Du har fått tillåtelse av läraren att använda AI som hjälpmedel när du skriver uppsatsen. Du ger AI följande prompt: "Skriv en färdig uppsats om klimatförändringen åt mig".

a) Reflektera över varför prompten inte är bra och motivera ditt svar.

b) Skriv en bättre prompt där du använder AI som ett verktyg för att skriva uppsatsen på ett sätt som stödjer lärandet.

c) Hur skulle du berätta för läraren om användningen av AI? Skriv en kort exempelmening där du berättar hur du använde AI.

Uppgift 2: Respekt för upphovsrättigheterna

Svara på frågorna nedan och motivera dina svar.

Du kan söka information om frågorna till exempel i Kopiraittila på sidan Artificiell intelligens och upphovsrätten: <https://kopiraittila.fi/tekijanoikeustietoa/tekoaly-ja-tekijanoikeus/>

1. Vem får upphovsrätten till AI-genererat innehåll och varför?

2. Varför får man inte ge innehåll som någon annan har skapat, såsom lärobokstext, musik, låttexter, videor eller bilder, till AI utan tillstånd? Reflektera över till exempel upphovsrätt och tillstånd att använda någon annans verk.

3. Du vill använda AI som hjälp för att göra en video till sociala medier. Du ger AI följande prompt: *"Skriv ett manus till min video för sociala medier som är så lik youtubern X:s video som möjligt. Kopiera strukturen, stilen och innehållet, men byt bara ut några få ord."*

a) Reflektera över prompten ur ett upphovsrättsligt perspektiv. Hurdana problem innehåller prompten?

b) Ange en alternativ prompt.

c) Varför tycker du att den nya prompten är bättre?

Uppgift 2: Respekt för upphovsrättigheterna

4. AI har tränats genom att använda stora mängder texter, musik, videor och bilder som finns på internet. Alla upphovspersoner har inte nödvändigtvis tillfrågats om tillstånd, och de har inte heller fått ersättning för användningen av sina verk. AI-applikationer har lärt sig att producera motsvarande innehåll som ersätter arbete som utförs av skapare inom kreativa branscher, till exempel illustratörer, översättare och kompositörer. Är detta enligt din åsikt rättvist mot de ursprungliga upphovspersonerna? Motivera ditt svar.

Uppgift 3: Fallanalys – upphovsrätt och AI

Läs situationen och analysera den ur ett upphovsrättsligt perspektiv. Skriv ett sammanhängande svar där du reflekterar över åtminstone följande frågor:

- Vem har upphovsrätten till fotografiet och vad innebär det i praktiken i den här situationen?
- Vilka upphovsrättsliga problem är förknippade med att du använder fotografiet i en AI-applikation, redigerar det och delar det på ditt eget konto på sociala medier?
- Hur hade du kunnat agera i situationen med respekt för upphovsrätten?

Situationen:

Din klasskamrat publicerar ett fotografi på sitt eget konto på sociala medier som hen har tagit under sin semesterresa. På fotografiet står hens vän på stranden under palmer.

Du tar en skärmdump av fotografiet. Därefter tar du fotografiet till en AI-applikation och ber AI redigera det så att stranden och landskapet förblir desamma, men personen på fotografiet byts ut mot dig.

Slutligen publicerar du det redigerade fotografiet på ditt eget konto på sociala medier. Du har inte frågat din klasskamrat om tillstånd att använda fotografiet. Du nämner inte heller vem som tog originalfotografiet, och du berättar inte att fotografiet har redigerats med hjälp av AI.

Svar:

[illegible]

Uppgift 3: Fallanalys – upphovsrätt och AI

BILAGA: EXEMPELSVAR PÅ UPPGIFT 3

I elevens svar kan till exempel följande perspektiv lyftas fram.

1. Vilka rättigheter har klasskamraten i egenskap av fotograf?

- Fotografen har upphovsrätt eller en närstående rättighet till fotografiet, beroende på om det är tillräckligt originellt.
- Upphovsrätten ger fotografen ensamrätt att bestämma över fotografiets användning, såsom att:
 - framställa exemplar (t.ex. skärmdump och kopiering till en AI-applikation)
 - göra det tillgängligt för allmänheten (t.ex. publicering på nätet)
 - bearbetning (t.ex. att lägga till eller ta bort element från fotografiet)
- Dessutom har fotografen rätt att bli namngiven som upphovsperson i enlighet med god sed.

2. Vilka upphovsrättsliga problem är förknippade med situationen?

- Eleven har utan tillstånd kopierat fotografiet till en AI-applikation.
- Eleven har bearbetat fotografiet med en AI-applikation utan tillstånd.
- Eleven publicerar bearbetningen på sociala medier utan tillstånd. Det att fotografiet har redigerats med en AI-applikation tar inte bort behovet av att be om tillstånd för att använda och publicera det.
- Eleven har inte nämnt den ursprungliga fotografen i samband med att fotografiet publicerades.
- Publiceringen kan ge tittarna en felaktig uppfattning om att eleven själv har varit på semesterresa i Thailand eller att fotografiet helt och hållet är hans eget innehåll.

3. Hur borde eleven ha agerat för att respektera upphovsrätten?

- Det rätta tillvägagångssättet hade varit att be klasskamraten om tillstånd innan fotografiet användes och bearbetades.
- Dessutom vore det bra att berätta att fotografiet har redigerats med AI, så att tittarna förstår att det inte visar den verkliga situationen som den är.
- Om man inte får tillstånd av klasskamraten, hade fotografiet inte fått bearbetas i AI-applikationen och publiceras på sociala medier.

Uppgift 4: Vilken av bilderna är skapad av AI?

MÅL

Eleverna övar på att bedöma om en bild är skapad av en människa eller av AI. De förstår att AI-genererat innehåll kan se mycket äkta ut och att det är viktigt att berätta om användningen av AI. Dessutom reflekterar de över vilken skada som kan uppstå om AI används för att skapa vilseledande bilder eller videor.

FÖRBEREDELSE

Välj på förhand bildpar som har samma tema, där den ena bilden är äkta och den andra är skapad av AI. Du kan använda ett färdigt fotografi och skapa ett par till det med AI, eller använda färdiga bildpar.

Färdiga bildpar hittar du till exempel i videon *Guess the Real vs A.I Image!*

(Tillgängligt på: <https://www.youtube.com/watch?v=lkwWEEZXjPw>.)

VERKSAMHET

Berätta för eleverna inledningsvis:

"Vi tittar på två bilder med samma motiv. En bild är ett äkta foto och den andra är skapad med hjälp av AI. Vi ska tillsammans försöka lista ut vilken som är vilken. Det är inte alltid så lätt att upptäcka."

Visa bilderna sida vid sida. Be eleverna att diskutera i par vilken av bilderna de tror är skapad med AI.

Du kan styra diskussionen med följande frågor:

- Varför tror du att den här bilden kan vara skapad av AI?
- Vilka saker kan man försöka besluta för att lista ut om en bild är skapad av AI?
- Var det ett enkelt eller svårt val?
- Varför är det viktigt att berätta om en bild är skapad med hjälp av AI?

Tips på en extra övning:

På FaktaBaaris webbplats finns ett spel där eleverna kan öva på att känna igen om en bild är gjord av en människa eller av AI. Tillgängligt på: <https://peli.faktabaari.fi/fi>.

Uppgift 4: Vilken av bilderna är skapad av AI?

FORTSATT DISKUSSION OM DJUPFÖRFALSKNINGAR

Berätta för eleverna:

"Nyss märkte vi att en bild skapad av AI kan se äkta ut. Med AI kan man även skapa annat innehåll som verkar äkta, såsom videor och ljud. Det är inte alltid lätt att veta om innehållet är äkta eller skapat av AI."

Djupförfalskning innebär en bild, video eller ett ljud som har skapats eller redigerats med hjälp av AI, där en människa till exempel kan fås att se ut eller låta som att hen gör eller säger något som hen inte på riktigt har gjort eller sagt."

Be eleverna att fundera över följande frågor:

- Vilka nackdelar kan djupförfalskningar medföra?
- Hur kan spridningen av djupförfalskningar påverka hur mycket människor litar på det de ser och hör?
- Hur kan du bedöma tillförlitligheten hos en bild, video eller annan information på nätet?

Information om djupförfalskningar som stöd för diskussionen hittar du till exempel på FaktaBaaris webbplats: <https://faktabaari.fi/edu/syvavaarennokset-matkivat-todellisuutta/>.

TILL SLUT

Repetera med eleverna:

- En AI-genererad bild kan se äkta ut eller som att den är skapad av en människa. Därför är det reko och viktigt att berätta om en bild eller annat innehåll är skapat med hjälp av AI. Det kan helt enkelt märkas till exempel genom att ange: "Den här bilden är skapad med hjälp av AI."
- Samtidigt är det bra att komma ihåg att innehåll på nätet inte alltid är sant som det är, utan att det är värt att granska kritiskt och fundera över dess ursprung.